

Marcela ANDOKOVÁ: *Čierna som, a predsa krásna. Tyconiov výklad Piesne piesní 1,5.*

Bratislava: IRIS 2020. 225 s.

OPONENTSKÝ POSUDOK HABILITAČNEJ PRÁCE

Téma monografie predloženej ako habilitačná práca obracia našu pozornosť na laického teológa Tyconia, ktorý je jedným z najviac zaujímavých kresťanských autorov a biblických komentátorov severoafrického latinského kresťanstva štvrtého storočia. Po treťom storočí, ktoré znamenalo pre latinskú kultúru jedno z najťažších období, v štvrtom sme svedkami jej impozantného oživenia, a to aj v literárnej produkcii. Tá patrí, ako uvádza G. B. Conte vo svojich *Dejinách rímskej literatúry* (s. 551), k najveľkolepejším v dejinách rímskeho štátu. Dokonca roky od druhej polovice štvrtého storočia až do vyplienenia Ríma označuje za jedno z najšťastnejších období latinskej literárnej produkcie, a to ako kvantitou diel, tak aj ich kultúrnym bohatstvom a formálnou eleganciou (s. 598). Hoci latinský svet čiastočne zaostával, aspoň v rovine teologickej reflexie a biblickej exegézy, za gréckym svetom, predsa ani tu nechýbali významní myslitelia a autori. K nim možno určite zaradiť i Tyconia. Veď vo svojom kľúčovom diele nazvanom *Liber regularum* poskytol svojmu mladšiemu súčasníkovi a cirkevnému otcovi s výrazným vplyvom na dejiny západného kresťanstva, Aureliovi Augustinovi, rozhodujúce argumenty proti donatistom, schizmatickej cirkvi v severnej Afrike, hoci k nim sám patril.

Tyconius sa vo vedeckom zornom poli M. Andokovej vyskytuje už takmer jednu dekádu. Jej dispozícia – ako klasickej filologičky a súčasne patristky – pre výskum i preklad Tyconiovho diela je nesporná, čo dosvedčuje i jej publikačná činnosť úzko zviazaná s touto osobnosťou. Už názov monografie (*Čierna som, a predsa krásna*) naznačuje nielen autorkin záujem, ale aj hlboký ponor do problematiky. Charakterizuje Tyconia, ale i jeho dielo a zmýšľanie, a do istej miery aj jeho úzke prepojenie na dnešok. Tyconia možno totiž vnímať, ako uvádza autorka v tretej kapitole, „ako predobraz mnohých ľudí dnešných čias, ktorí evanjelium síce poznajú a Kristovo učenie schvaľujú, ale nedokážu sa reálne vyrovnáť s tým, že cirkev je zároveň čierna aj krásna“. V predloženej habilitačnej monografii predstavuje autorka už spomenutý Tyconiov spis *Liber regularum* (v preklade *Kniha pravidiel*), ktorý je najstarším systematickým dielom venovaným biblickej hermeneutike na kresťanskom Západe a má tak aj nemalú literárnu hodnotu.

Obsah monografie je rozdelený do štyroch kapitol. V prvej, ktorá nesie názov *Kniha pravidiel alebo dielo nedoceneného génia*, predstavuje autorka Tyconiovu osobnosť a na jej pozadí tiež donatistickú cirkev, ktorej bol členom, hlavný dôraz však kladie na samotný spis *Liber regularum*. Všíma si ho nielen v kontexte celej Tyconiovej tvorby, ale podrobne mapuje aj jeho kompozíciu siedmich pravidiel a spôsob, akým Tyconius vykladá Písmo.

Druhá kapitola – *Dedič antickej rétorickej tradície* – vyčerpávajúco odpovedá na otázku, odkiaľ čerpal Tyconius inšpiráciu pre rétorické a štylistické spracovanie svojho diela. Tyconius sa ukázal byť pri písaní verným tradícii antickej rétoriky. Autorka však upozorňuje, že hoci si tento africký teológ prepožičiava niektoré kľúčové rétorické pojmy od Quintiliana, rímskeho učiteľa rečníctva, predsa ich v nejednom prípade napĺňa vlastným obsahom. Pri písaní svojho diela musel totiž vypracovať teoretický návrh usmerňujúci interpretáciu Písma vo svetle páľčivých otázok vlastných jeho africkej tradícii.

Tretia kapitola sleduje Tyconiovo chápanie cirkvi na pozadí *Pies 1,5*. M. Andoková zdôrazňuje, že práve jeho učenie o dvojitom Pánovom tele na podklade tohto biblického verša zrejme inšpirovalo biskupa Augustína k ďalšiemu rozpracovaniu a prehĺbeniu tejto témy v jeho koncepcii zmiešanej cirkvi, a dôsledky Tyconiovej a po ňom zvlášť Augustínovej biblickej hermeneutiky ovplyvnili cirkevné učenie počas mnohých ďalších storočí.

Vplyv Tyconia na Augustínovu homiletickú tvorbu protidonatistického obdobia si napokon všíma štvrtá kapitola, pretože Augustín začlenil na sklonku svojho života Tyconiovu hermeneutickú príručku *Liber regularum* do svojho nedokončeného diela *De doctrina christiana*. Autorka poukazuje na značné množstvo rovnakých biblických pasáží pri výklade u oboch autorov a hoci neexistujú nijaké priame dôkazy o inšpiračných zdrojoch Augustínovho protidonatistického kázania medzi rokmi 406 – 407, podobnosti v biblických citáciách používaných oboma autormi ju vedú k záveru, že Tyconiov spis *Liber regularum* mohol stáť pri zrode Augustínovej inšpirácie, ako aj argumentácie v čase jeho polemiky s donatistami.

V závere (v slovenskom a anglickom jazyku) autorka sumarizuje povedané a okrem iného konštatuje, že kompozícia spisu, aj exegéza, ktorú v ňom Tyconius rozvíja, poukazujú na vynikajúcu úroveň jeho klasického vzdelania a na vernosť tradícii antického rečníctva.

Text monografie dopĺňa zoznam použitých skratiek, prehľad skratiek diel latinských a gréckych autorov, prehľad biblických citácií a alúzií v diele *Liber regularum*, taktiež tri indexy – menný, miestny a vecný, a napokon index biblických citácií. Všetky tieto súčasti monografie dávajú čitateľovi možnosť rýchleho vyhľadávania a orientácie v texte. Bibliografia reflektuje významnú literatúru na danú tému; obsahuje viac ako 300 položiek, pričom sa zvlášť uvádzajú pramene a preklady (129 záznamov) a zvlášť sekundárna literatúra (187 záznamov).

Predstavu čitateľa o Tyconiovom spise vhodne dopĺňa obrazová príloha s ukázkou titulnej strany manuskriptu tohto diela.

Keďže severoafrická hermeneutická tradícia, ktorá kulminuje v Tyconiovom diele *Kniha pravidiel*, je prinajmenšom v stredoeurópskom kultúrnom priestore stále akási *terra incognita*, považujem predloženú habilitačnú monografiu za naozaj prínosnú pre dejiny rímskej literatúry v období neskorého cisárstva. Aspoň čiastočne totiž zapĺňa lakúnu, pokiaľ ide o latinské literárne dedičstvo v severnej Afrike prvých storočí. Kniha je pripravená precízne po formálnej i obsahovej stránke. Navyiac je napísaná čítavým jazykom, hoci problematika, ktorú spracúva, nie je nijako jednoduchá.

Celkovo konštatujem, že predložená habilitačná práca **spĺňa požiadavky** štandardne kladené na úroveň prác tohto typu a **odporúčam** na jej základe udeliť Mgr. Marcele Andokovej, PhD., vedecko-pedagogický titul **docent** vo vednom odbore **teória literatúry a dejiny konkrétnych národných literatúr**.

V Prešove 22. 2. 2021

doc. Mgr. Erika Brodňanská, PhD.